INFORMACIJSKA DRUŽBA – IS'2013
11. oktober 2013
VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE V INFORMACIJSKI DRUŽBI

Premagovanje primanjkljajev s pomočjo socialnega omrežja

Overcoming Disabilities with Social Network

Urška Topolovec
OŠ Gustava Šiliha Maribor, Slovenija
urska.topolovec@guest.arnes.si

Dejan Dinevski
Pedagoška fakulteta, Univerza v Mariboru, Slovenija
dejan.dinevski@uni-mb.si

Povzetek

Številni otroci ne zmorejo v celoti izkoristiti tradicionalnih metod poučevanja, saj jim njihovi primanjkljaji onemogočajo pridobivanje novih znanj. Za te otroke je računalnik najpomembnejši pripomoček za učenje, s katerim lažje zadovoljujejo različne potrebe. Obstajajo tehnologije, kot so na primer socialna omrežja, ki jim omogočajo, da postanejo aktivni učenci tako kot njihovi vrstniki. V članku izpostavljamo vlogo, ki jo igra socialno omrežje pri izobraževanju otrok s posebnimi potrebami in hkrati navajamo načine njegove uporabe pri poučevanju učencev s posebnimi potrebami v osnovni šoli s prilagojenim programom in nižjim izobrazbenim standardom. V empiričnem delu predstavljamo rezultate krajše raziskave glede razširjenosti, priljubljenosti in uporabe socialnih omrežij med učitelji, ki poučujejo učence s posebnimi potrebami.

Ključne besede: informacijsko-komunikacijska tehnologija, socialno omrežje, učenci s posebnimi potrebami, motivacija.

Abstract

Many children are not able to make full use of traditional teaching methods because their disabilities prevent them to obtain new knowledge. For these children, computers are the most important instruments for learning, which help children to meet different needs easier. There are technologies such as social networks that help them to become active learners as their peers. In the article, we highlight the role of social network in the education of children with special needs. Furthermore, we write about how social network is used by teachers in primary school with

adapted program at a lower level. In the empirical part, we present the results of a short survey on prevalence, popularity and use of social networks among teachers who teach pupils with special needs.

Keywords: Information-Communication Technology, Social Network, Pupils with Special Needs, Motivation

1 Uvod

Vsak dan se v svetu informacijsko-komunikacijske tehnologije rodi kaj novega: pripomoček, orodje ali aplikacija. Novosti, ki vplivajo na razvoj družbe, spreminjajo tudi načine poučevanja in učenja. Človek je bitje, ki se na te spremembe in novosti odziva občutljivo. Tako učenci kot tudi učitelji moramo razvijati spretnosti učenja in motivacijo za vseživljenjsko učenje, saj bomo le tako uspešno sledili novim trendom. Pripravljeni moramo biti na samostojno učenje in nanj pripravljati tudi učence. Pri tem igra tehnologija ključno vlogo, saj nam omogoča prestrukturiranje učenja in poučevanja za učinkovitejše obvladovanje potreb informacijske družbe.

Izobraževanje je temelj informacijske družbe, saj vpliva na življenje posameznika (UNESCO, 2006). Vzgojno-izobraževalno delo je potrebno organizirati tako, da se bodo vsi učenci optimalno razvijali. Pri tem je treba posebno pozornost nameniti otrokom s posebnimi potrebami in jim omogočiti aktivno sodelovanje na vseh področjih življenja: šola, prosti čas, delovno okolje in tako zmanjšati diskriminacijo in socialno izključenost. Zaradi individualnih razlik med učenci je treba zagotoviti pestro ponudbo aktivnosti, dejavnosti in uporabo različnih učnih pristopov, metod in orodij, da bodo čim bolj motivirani za aktivno sodelovanje pri pouku.

Računalnik je z nešteto možnostmi, ki jih ponuja svetovni splet, postal eden glavnih učnih pripomočkov učencev s posebnimi potrebami, saj jim omogoča kakovostnejšo vzgojo in izobraževanje. Učenci imajo veliko željo po učenju s pomočjo informacijsko-komunikacijske tehnologije, saj jim predstavlja veliko motivacijo, povečajo se njihovo zanimanje za učno snov, tempo pri usvajanju znanja in miselna aktivnost, pri večini učencev pa se doseže končni cilj učenja, saj je obvladovanje učne snovi hitrejše (Končar, Gorše in Rupar, 2007).

2 Otroci s posebnimi potrebami

Oblike izvajanja vzgoje in izobraževanja ter usmerjanje otrok s posebnimi potrebami v Sloveniji ureja Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, ki opredeljuje, kdo so otroci s posebnimi potrebami. To so otroci z motnjami v duševnem razvoju, otroci z okvaro vidne funkcije, gluhi in naglušni otroci, otroci z govorno-jezikovnimi motnjami, gibalno ovirani otroci, dolgotrajno bolni otroci, otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, otroci z avtističnimi motnjami ter otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, ki potrebujejo prilagojeno izvajanje programov vzgoje in izobraževanja z dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene programe vzgoje in izobraževanja oziroma posebne programe vzgoje in izobraževanja (Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, 2011).

V nadaljevanju se bomo posvetili populaciji učencev z lažjo motnjo v duševnem razvoju, ki so vključeni v prilagojeni program vzgoje in izobraževanja z nižjim izobrazbenim standardom.

3 Socialna omrežja v izobraževanju otrok s posebnimi potrebami

Socialni mediji so mešanica neformalne komunikacije in posodabljanja podatkov, kar je tako za učitelje kot tudi za učence privlačno in enostavno za uporabo. Hkrati so vozlišča za izmenjavo informacij, saj nam omogočajo, da poročamo, pišemo pripombe in se pogovarjamo o vsakodnevnih dejavnostih, kot so delo, šola, potovanje in prosti čas. Socialne medije delimo v dve večji skupini: na tiste, ki so namenjeni predvsem socialnemu mreženju (na primer: Facebook in Twitter) in na tiste, ki so namenjeni izmenjavi generiranih vsebin (na primer: YouTube in Flickr). Obstaja nevarnost, da so otroci s posebnimi potrebami zaradi zanemarjanja socialnih omrežij osamljeni, saj so prikrajšani socialnih interakcij s svojimi vrstniki. To lahko oteži oblikovanje in ohranjanje prijateljstev in drugih razmerij (Cooper, Balandin in Trembath 2009). Socialna omrežja pa niso pomembna zgolj z vidika komunikacije pri vzdrževanju stikov z ljudmi, ampak so koristna tudi z vidika izobraževanja, saj jih lahko uporabljamo na različne načine: uporaba skupine v okviru razredništva, objavljanje večpredstavnostnih vsebin in učnega gradiva pri različnih predmetih, obveščanje in motiviranje učencev za učno delo (Topolovec in Dinevski, 2012), zelo pozitivno pa se je uporaba Facebook skupine obnesla pri poučevanju tujega jezika v 7. razredu osnovne šole s prilagojenim programom, kjer učenci s pomočjo različnih aktivnosti utrjujejo znanje angleškega jezika. Delo v skupini dopolnjujemo z uporabo aplikacije Superflashcard, videoposnetke objavljamo s portala YouTube, učna gradiva objavljamo iz Dropboxa, delo kombiniramo z objavo hiperpovezav didaktičnih iger. (Topolovec, 2013).

Socialno omrežje postavlja v središče učenca oz. skupino učencev, saj omogoča, da sami izbirajo, o čem bo tekla razprava in s kom bodo sodelovali pri reševanju nalog. Zelo pomembna je tudi vloga učitelja, ki delo v socialnem omrežju dopolnjuje, vodi aktivnosti, motivira učence in jih vzpodbuja pri delu (Oradini in Saunders, 2008). Če želimo, da bodo učenci dosegali boljše učne rezultate, moramo skrbno načrtovati delo. Objavljene aktivnosti morajo imeti jasen cilj, učencem morajo nuditi sprotno povratno informacijo o opravljeni aktivnosti, kar zahteva tudi veliko učiteljevega časa.

Socialno omrežje v izobraževanju pozitivno vpliva tako na učitelje kot tudi na učence. Prav tako je zaznati občutno izboljšanje medsebojne komunikacije pri učiteljih v obliki intenzivnih dialogov na blogih in v prispevkih v okviru virtualnih srečanj na socialnih omrežjih (Osborne, 2012). Navdušeni so tudi učenci, da lahko krepijo svoje osebne mreže na spletu. Svojo kreativnost izražajo z družabnimi mediji, kot sta Facebook in YouTube. To daje učiteljem in šolam priložnost za povezovanje in ustvarjanje prijetnih družabnih dejavnosti v povezavi z izobraževalnimi dejavnostmi, zlasti skupinskega dela. Prav tako pa socialni mediji ponujajo učencem možnost samostojnega dela (prav tam, 2012).

Dokazano je, da uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije izboljša kakovost življenja, učne dosežke, dostop do izobraževanja in poveča neodvisnost ljudi s posebnimi potrebami (Bausch, Ault, Evmenova in Behrmann, 2008). Raziskave dokazujejo, da tehnologija vpliva na dostop in sodelovanje otrok z več motnjami v šolskem in domačem

okolju, hkrati pa je sredstvo, ki omogoča obvladovanje ali nadzor nad okoljem. Zaznane so prednosti uporabe socialnega omrežja, kot so sodelovanje pri odločanju z uporabo alternativne komunikacije, krepitev socialnih interakcij, povečanje motivacije in samozavesti (Derer, Polsgrove in Reith, 1996).

4 Stanje uporabe socialnega omrežja v osnovni šoli s prilagojenim programom

Lotili smo se krajše raziskave, ki nam daje vpogled v uporabo socialnih omrežij pri učencih s posebnimi potrebami. Vprašalnik smo oblikovali z namenom, da ugotovimo, ali učitelji uporabljajo socialna omrežja tudi pri poučevanju otrok s posebnimi potrebami, na kakšen način jih uporabljajo, ali se jim uporaba socialnega omrežja pri učencih s posebnimi potrebami zdi smiselna, ali zaznavajo prednosti in/ali slabosti in kako rešujejo težave, ki nastajajo pri uporabi socialnega omrežja.

Anketni vprašalnik smo poslali na 28 osnovnih šol s prilagojenim programom. Za namen raziskave smo sestavili vprašalnik z vprašanji odprtega in zaprtega tipa za učitelje. Oblikovali smo ga s spletnim obrazcem in ga posredovali učiteljem po elektronski pošti. Pri obdelavi podatkov smo uporabili postopke deskriptivne statistike. Vrednosti podatkov so predstavljene opisno.

Anketni vprašalnik je rešilo 42 učiteljev. (33,3%) učiteljev je na vprašanje, ali imajo učenci s posebnimi potrebami (v nadaljevanju učenci) dostop do socialnih omrežij v šoli, opredelila, da na šoli učenci nimajo dostopa, 66,7% učiteljev odgovarja, da je učencem omogočen dostop do socialnih omrežij. Zaskrbljujoče je dejstvo, da kar tretjina učiteljev odgovarja, da na šoli nimajo dostopa do socialnih omrežij. Učence obdajajo nove tehnologije na vsakem koraku, zato zagovarjamo dejstvo, da jih je potrebno naučiti, kako jih pravilno uporabljati, hkrati pa jih lahko izkoristimo tudi za nove načine pridobivanja znanja, ki pozitivno vplivajo na motivacijo in odnos do dela (Osborne, 2011).

36 (85,7%) učiteljev pri svojem delu z učenci ne uporablja socialnih omrežij, le 6 (14,3%) učiteljev se poslužuje takega načina dela, kar pripisujemo večji porabi časa za priprave objavljenih aktivnosti in spremljanju dela ali neizkušenosti učiteljev. Uporaba socialnega omrežja je smiselna le, če je aktiven in prisoten učitelj, ki vzpodbuja in usmerja učence pri delu. Učenci morajo imeti občutek, da učitelji uporabljajo socialno omrežje (Topolovec, 2013).

Vsi učitelji, ki uporabljajo socialna omrežja pri pouku, uporabljajo izključno Facebook. Kot glavni razlog uporabe prav tega socialnega omrežja navajajo, da imajo učenci že ustvarjene profile in socialno omrežje uporabljajo za prostočasne aktivnosti, zato uvajanje orodja ni potrebno. Učitelje smo vprašali, pri katerih predmetih uporabljajo socialno omrežje. Izpostavili so naslednje predmete 3. vzgojno-izobraževalnega obdobja: izbirni predmeti s področja računalništva (8. in 9. razred), naravoslovje, družboslovje in oddelčna skupnost (8. razred), angleški jezik (7. in 9. razred) in športna vzgoja.

Učitelji najpogosteje uporabljajo Facebook za posredovanje gradiv in multimedije. Na tak način dosežejo, da učenci gradiva berejo, si pogledajo video posnetke, pri tem pa nimajo občutka, da se dejansko učijo. Če česa ne razumejo, lahko vprašanje postavijo učitelju preko

zasebnega sporočila. Ves čas pa se učijo varne uporabe, saj jih učitelji svarijo pred pastmi in jih vzpodbujajo k varni rabi socialnega omrežja. Učitelji navajajo, da socialno omrežje uporabljajo ne le za delo z učenci ampak tudi za povezovanje z drugimi učitelji: za izmenjavo mnenj, nasvetov in gradiv. Združujejo se v interesne skupine z namenom, da bi ohranili stike in izmenjali informacije z oddaljenimi učitelji. Učitelji opažajo, da učenci, ki še nimajo dostopa do socialnega omrežja, izražajo željo po uporabi, saj so prikrajšani za učno izkušnjo preko tovrstnega medija.

Z vidika negativnih izkušenj so učitelji izpostavili objavo neprimernih vsebin, ki povzročajo nemir pri učencih. Najpogosteje zaznana kršitev je kraja oz. zloraba gesel. Učenci s posebnimi potrebami uporabljajo enostavna gesla, da si jih lažje zapomnijo in se lahko samostojno vpišejo, kar s pridom izkoristijo drugi učenci. Zato je potrebno učence na to tudi opozarjati, jih spremljati in ob potrebi tudi ukrepati.

5 Zaključek

Uporaba socialnega omrežja v izobraževanju predstavlja velik izziv, vendar je motivacija tista, ki prepriča k uporabi tako učence s posebnimi potrebami kot tudi učitelje. Socialno omrežje v izobraževanju olajša in krepi poučevanje in učenje, hkrati pa omogoča učencem ohranjati stike s sošolci, vrstniki in učitelji. Z uporabo izboljšajo komunikacijo, sodelovanje in izmenjavo, kar poveča motivacijo do učenja, učinkovitost in vzdušje v razredu.

S prispevkom želimo približati uporabo socialnega omrežja pri poučevanju otrok s posebnimi potrebami in motivirati učitelje za uporabo tega orodja. Kljub manjšemu vzorcu, rezultati raziskave nakazujejo, da bi lahko na tem področju naredili veliko več. Trend uporabe socialnega omrežja v osnovnih šolah s prilagojenim programom ni spodbuden. Redki učitelji se odločajo za uporabo socialnega omrežja pri poučevanju otrok s posebnimi potrebami, saj takšen način dela zahteva učitelja, ki bo v pripravljenosti tudi izven svojega rednega delovnega časa. Na drugi strani pa imamo učence, ki si želijo takšnih oblik dela. Da bi jih na njihovi poti premagovanja primanjkljajev spremljalo čim manj nevšečnosti, jih je potrebno na te opozoriti in jih vzgajati, da bodo socialna omrežja čim varneje uporabljali, pridobili nova znanja in se pri tem dobro počutili.

Literatura

Bausch, M.E., Ault, M.J., Evmenova, A.S. in Behrmann, M.M. (2008). Going Beyond AT Devices: Are AT Services Being Considered? *Journal of Special Education Technology. 23(2),* 1–16.

Brodin, J. (2010). Can ICT give children with disabilities equal opportunities in school? Pridobljeno 10.6.2013, iz http://imp.sagepub.com/content/13/1/99.

Cooper, L., Balandin, S. in Trembath, D. (2009). The Loneliness Experiences of Young Adults With Cerebral Palsy Who Use Alternative and Augmentative Communication. *Augmentative and Alternative Communication. 25(3),* 154–164.

Derer, K., Polsgrove, L. in Reith, H. (1996). A Survey of Assistive Technology Applications in Schools and Recommendations for Practice. *Journal of Special Education Technology. XIII(2),* 62–80.

Equal opportunities for people with disabilities. (2011). Pridobljeno 25.5.2013, iz http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/disability_and_old_age/c11414_en.htm.

Holone, H. (2012). Inclusion by Accessible Social Media. *Computers Helping People with Special Needs.* 554-556.

Končar, M., Gorše, A. in Rupar, T. (2007). Računalniška informacijsko komunikacijska tehnologija na področju vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Layman, F., Crowle, C. in Ravenscroft, J. (2012). Communication Access for a Student with Multiple Disabilities: An Interdisciplinary Collaborative Approach. *Computers Helping People with Special Needs*. 353-360.

Oradini, F. in Saunders, G. (2008). The Use of Social Networking by Students and Staff in Higher Education. Pridobljeno 15.5.2013, iz http://www.eife-l.org/publications/proceedings/ilf08/contributions/improving-quality-of-learning-with-technologies/Oradini_Saunders.pdf/view.

Osborn, N. (2011). Using social media in education, Part 1: Opportunity, risk, and policy. DeveloperWorks®. Pridobljeno 20.5.2013, iz http://www.ibm.com/developerworks/library/wa-ind-educ-social-media1/wa-ind-educ-social-media1-pdf.pdf.

Osborn, N. (2012). Using social media in education, Part 2: Tools, support, and technical issues. DeveloperWorks®. Pridobljeno 20.5.2013, iz http://www.ibm.com/developerworks/library/wa-ind-educ-social-media2/wa-ind-educ-social-media2-pdf.pdf.

Topolovec, U. (2013). Utrjevanje znanja v Facebook skupini pri angleškem jeziku v osnovni šoli s prilagojenim programom. Pridobljeno 10.5.2013, iz http://prispevki.sirikt.si/datoteke/sirikt_e_zbornik_2013.pdf.

Topolovec, U. in Dinevski, D. (2012). Uporaba spletnega socialnega omrežja v osnovni šoli. *Vzgoja in izobraževanje v informacijski družbi: zbornik referatov*, 465-476.

UNESCO Institute for Information Technologies in Education. (2006). ICTs in Education for People with Special Needs. Pridobljeno 10.5.2013, iz http://iite.unesco.org/pics/publications/en/files/3214644.pdf.

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. (2011). Uradni list RS, št. 58/2011, Pridobljeno 18.5.2013, iz http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201158&stevilka=2714.